

2. CONCEPTUL PROIECTULUI

Cuvinte cheie: liber, gratuit, spațiu, urbanism în România, oraș, între blocuri, memorie, amintire, ars memoriae

FREESPACE

Tema spațiului liber vine cu încercarea de a testa multiplele nuanțe ale acestei sintagme, indicând, în egală măsură, sensul libertății și al lipsei de restricții, și sensul gratuității, al lipsei de costuri de orice fel - un spațiu dat, de o generozitate pe care numai lipsa de reguli și sarcini o garantează, un teritoriu al libertății intenției urmată de acțiune fără consecințe ce i-ar depăși granițele.

Acest spațiu, dintr-o lume imaginară, la primul gând, ne este, de fapt, familiar, aproape, confortabil și prețios deoarece, acum, într-o lume a discrepanțelor sociale și a discontinuităților în comunicare, ne amintim împreună de ultima configurație stabilă cunoscută de noi toți – copilăria.

SPAȚIU LIBER ÎN ROMANIA

Un timp de o bogăție de imagini de neînlocuit, marcat de libertate și curiozitate pentru necunoscut, pentru copiii ultimelor decenii din România are, de cele mai multe ori, o scenografie statică, în afara axei timpului – spațiul dintre blocuri.

Chiar dacă dezvoltarea și creșterea accelerată ale multor localități mici și mari a avut multiple reușite, această practică a urbanismului liber în contratimp a rezervat un statut incert spațiilor unde erau promise parcuri și oaze verzi pentru locuitori. Rezultatul a constat în acest spațiu interstițial al țesutului urban nou, cu dotările lui de cartier ascunse în spatele blocurilor înalte. Uitat în planul îndepărtat al priorităților urbanismului, spațiul dintre blocuri a revenit locuitorilor din proximitatea lui, fiind un dat, un spațiu găsit pe care nu îl revendică nimeni dar care aparține tuturor.

De multe ori, replicând curtea de la casă, este folosit ca o extensie a apartamentului pe post de zonă de trecere, parcare, garaj, grădină de flori ș.a.m.d. Însă potențialul său este îndeplinit atunci când locuitorii formează o comunitate pe marginea lui.

Cel mai probabil imaginea iconică a acestui spațiu rămâne cea a copiilor jucându-se¹, construind lumi invizibile, într-un loc gol, între blocuri.

Imaginea libertății de apropiere a unui spațiu gratuit prin joc² rămâne pentru copiii ultimelor decenii ale istoriei României o piesă puternică a unei mnemotehnici ce ține amintirile copilăriei vii – prieteni, jocuri, accidente, întâmplări, scara blocului și cheia atârnată la gât.

MNEMONICS

Experiența unui spațiu devine repetabilă la nivel mental prin accesarea unui cadru (și a unei emoții) importalizat al aceluși spațiu care devine suportul unor povești. Acțiunile cel mai încărcate de emoție se transformă în amintiri puternice, inseparabile de spațiul genezei lor.

Tehnica antică de colectare a amintirilor, ars memoriae, se bazează pe relația gândurilor și emoțiilor pe un suport spațial, investit cu semnificație, imposibil de uitat. Teritoriul dintre blocuri, această scenografie statică aparținând tuturor și nimănui în același timp, este imperturbabil. Pentru locuitorii lui însă, între blocuri e o lume plină de amintiri diferite între ele, dominată de cele mai populare jocuri ale vremii.

Imaginăm o metaforă a spațiului liber, gratuit, printr-o abordare scenografică, aducând în prim plan simbolurile fundamentale ale jocurilor dintre blocuri. Într-un cadru lipsit de culoare, în afara oricărui fus orar, propunem o scenografie atemporală și experiența unor jocuri ce au dominat ultimele decenii ale copiilor din România.

¹ Biciușcă, Florin – Experimentul Cățelu, pag. 28, Ed. LiterNet, București, 2005 – „Cândva, când prin noile cartiere mirosea încă a var, copiii nu aveau „locuri de joacă” amenajate cu leagăne și tobogane, dar transformaseră terenurile dintre blocuri în maidane numai bune pentru a încinge lungi miuțe; practicau și alte jocuri, prea neelegante pentru a fi luate în seama de proiectanți: poarca, lapte gros, leapșa... Aceia nu erau copii triști, pentru că pe ei nu îi învăța nimeni cum să se joace și nici nu-i exila nimeni în „spații special amenajate”. Singurele „dotări” exterioare erau niște umbrare sinistre, cu bănci din beton; acolo ar fi trebuit să stea bunicii pentru a-și supraveghea nepoții. Bunicii își găseau alte locuri mai prietenoase. Copiii și tinerii din cartiere se mai strecoară printre blocuri (sau în spatele blocurilor) pentru a se aduna cu cei de seama lor, chiar dacă nu tot ce se întâmplă acolo este de laudă.”

² Huizinga, J – Homo Ludens – The study of the play-element in culture, Routledge & Kegan Paul Ltd, 1949, Londra – (trad. aprox.) „Mai frapant chiar și decât limitarea în timp este limitarea în spațiu. Tot jocul se mișcă și se înființează într-un teren de joacă marcat dinainte fie material, fie ideatic, deliberat sau ca ceva de la sine înțeles. Așa cum nu există o diferență formală între joc și ritual, „punctul consacrat” nu poate fi distins formal de locul de joacă. Arena, tabla de joc, cercul magic, templul, scena, ecranul, terenul de tenis etc., sunt toate în formă și funcțiune locuri de joacă. Sunt toate lumi temporare în lumea obișnuită, dedicate reprezentației unui act aparte.”

Pavilionul României – Giardini din cadrul Bienalei de Arhitectură de la Veneția, găzduind această metaforă discretă a spațiului dintre blocuri, este completat de instalația din galeria IRCCU. Aceasta din urmă, având un rol informativ, reamintește de tranzitul între spațiul dintre blocuri și spațiul locuinței prin casa scării – un alt cadru memorabil al urbanizării secolului trecut din România.